

INSTYTUT SZTUKI POLSKIEJ AKADEMII NAUK

W Instytucie problematyką badawczą zajmują się: Pracownia Dokumentacji Sztuki Ludowej (w Krakowie), Pracownia Dokumentacji Folkloru, Pracownia Badania Plastyki Nieprofesjonalnej, Zespół Antropologii Kultury przy Zakładzie Filmu, Redakcja „Polskiej Sztuki Ludowej”.

I. Do 1980 r. Pracownią Dokumentacji Sztuki Ludowej kierował prof. dr R. Reinfuss. Obecnie kieruje nią dr Ewa Fryś-Pietraszkowa. Istotą działania pracowni jest przede wszystkim dokumentacja ludowej plastyki, rękodzieła i rzemiosła artystycznego. Badania prowadzone są na terenie całej Polski. Najmniej materiałów dotyczy Śląska i Wielkopolski, obszary te były bowiem dokładnie penetrowane i badane przez placówki lokalne. W Pracowni w ciągu 35 lat jej działania zgromadzono spore archiwum naukowe: ok. 76 000 stron tekstów, 60 000 rysunków, inwentaryzacji i plansz barwnych — łącznie 93 000 pozycji inwentarzowych oraz 76 000 fotografii. Materiały te są udostępniane wszystkim zainteresowanym z zewnątrz.

Zebrane materiały są bazą dla późniejszych opracowań. Obecnie przygotowuje się do druku (w „Arkadach”) publikację o sztuce ludowej w Polsce pióra Anny Kunczyńskiej-Trackiej i Ewy Fryś-Pietraszkowej. R. Reinfuss złożył do druku monografię kowalstwa oraz pracę o rzeźbie ludowej w kamieniu. Opracowano również szereg zwartych pozycji monograficznych, a także artykułów, studiów materiałowych i przyczynków, jednak ogromna część archiwaliów nie została jeszcze wykorzystana. W związku z tym planuje się zespołowe przygotowanie obszernych monograficznych zarysów plastyki ludowej poszczególnych regionów w ramach problemu międzyresortowego „Pomniki kultury narodowej i ich dokumentacja”. Pierwszą pozycją z tej serii jest „Tradycyjna sztuka ludowa Podlasia i jej współczesne przemiany” (tytuł roboczy). Prace przygotowawcze rozpoczęto w roku 1981, a ich zakończenie przewidziane jest na rok 1985. Praca obejmuje rzeźbę, malarstwo, plastykę w obrzędach i zwyczajach, architekturę, wnętrza mieszkalne i jego zdobnictwo, stroje, rzemiosło artystyczne. Szczególne zainteresowanie budzi działalność znaczących ośrodków (zarówno istniejących obecnie, jak i zamarłych), rozprzestrzenianie się poszczególnych zjawisk artystycznych, motywacja twórczości. Opracowanie przygotowywane jest na razie włas-

nymi siłami zespołu, który liczy obecnie czterech pracowników merytorycznych (mgr Wanda Drabik, dr Ewa Fryś-Pietraszkowa, mgr Bożena Kural, mgr Alicja Maleta). W ramach tego samego problemu mgr W. Drabik przygotowuje indywidualnie pracę na temat postaci zwierząt w ludowych obrzędach.

Ponadto, zespół Pracowni kontynuuje prace nad tematem „Dokumentacja sztuki ludowej i nieprofesjonalnej” (plan własny IS), w związku z którym od 1979 r. prowadzona jest penetracja w miejscowościach położonych na brzegach Wisły na odcinku od źródeł po Sandomierz. Dokumentacja ta, podjęta w związku z planem przebudowy i zagospodarowania koryta rzeki („Program Wisła”), wymaga jeszcze nieznaczących uzupełnień. Publikacja zebranych materiałów nie jest przewidziana. Pracownia prowadzi ponadto dokumentację wybranych wystaw i konkursów sztuki ludowej.

II. Pracownia Dokumentacji Folkloru, którą kieruje doc. dr Ludwik Bielawski, będzie w najbliższych latach kontynuować podstawowe kierunki działania w zakresie dokumentacji i badań pieśni ludowej (tekstów słownych i melodii), muzyki instrumentalnej i instrumentów muzycznych oraz tańca ludowego. Kontynuowana będzie ciągła dokumentacja terenowa, uzupełniana gromadzeniem wszelkich innych źródeł (archiwalnych, publikowanych i in.), zwłaszcza pod kątem przygotowywanych publikacji. Kontynuowane będą wydawnictwa źródłowe, zwłaszcza seria *Polska Pieśń i Muzyka Ludowa — Źródła i Materiały*. W najbliższej przyszłości zostanie przekazany do druku dwuczęściowy tom *Kaszuby* (Aurelia Mioduchowska i Ludwik Bielawski). Zostaną też ukończone następne serie: *Kurpie* (Zofia Jaworska i Jan Stęszewski), *Warmia i Mazury* (Barbara Krzyżaniak, Jarosław Lisakowski i Aleksander Pawlak). Zaawansowane są ponadto prace nad tomami: *Podhale* (Jan Sadownik), *Lubelskie* (Jerzy Bartmiński, Zbigniew Koter), *Podlasie* (Janina Szymańska).

W zakresie prac interpretacyjnych Alicja Trojanowicz kontynuuje badania nad śpiewami niezwrótkowymi w polskim folklorze. Grażyna Dąbrowska (obecnie będąca na emeryturze) przygotowuje syntetyczną pracę *Polski folklor muzyczny*. Nowo podjętym tematem jest natomiast praca Ewy Dahlig *Skrzypce w ludowej praktyce muzycznej w Polsce*. Jej zakończenie przewidziane jest na rok 1988.

Kontynuowane będą ponadto prace w ramach grup studyjnych International Council for Traditional Music. Ich rezultatem są tomy, które ukazały się zarówno w Polsce, jak i za granicą. U nas ukaze się kolejny tom *Analyse und Klassifikation von Volkstänzen* (red. G. Dąbrowska i Kurt Peterman).

III. Pracownia Badania Plastyki Nieprofesjonalnej, kierowana przez mgr Aleksandra Jackowskiego, zajmuje się dokumentowaniem wybranych przejawów współczesnej twórczości ludowej,

przemian w upodobaniach estetycznych ludności chłopskiej, plastyki zwanej naiwną i ciekawszych zjawisk w ramach nurtu nieprofesjonalnego. Prowadzi się tu badania nad następującymi zagadnieniami:

1. Ludowa sztuka sakralna Małopolski (Anna Kunczyńska-Iracka). Praca zamierzona na kilka lat bazuje na dokumentacji zbieranej w terenie oraz archiwalnej z wykorzystaniem źródeł ikonograficznych, ludowych pieśni i kantyczek. Poszczególne efekty badań (np. nad genezą i systematyką kapliczek) będą publikowane w postaci artykułów, zwłaszcza na łamach „Polskiej Sztuki Ludowej”. Przewiduje się m.in. opracowania dotyczące dawnej rzeźby ludowej, grafiki dewocyjnej i malarstwa ośrodków kultowych. Zakres tematyczny i metody badawcze sytuują te prace na pograniczu między etnografią a historią sztuki;

2. Sztuka ludowa w okresie rozpadu tradycyjnej kultury chłopskiej (A. Jackowski). Przygotowana do druku praca została oparta na zbieranej od wielu lat dokumentacji zarówno terenowej, jak też pozyskanej z wystaw i konkursów, uwzględniającej aspekt socjologiczny;

3. Plastyka nieprofesjonalna. A. Jackowski kontynuuje badania prowadzone od 1965 r. Ich efekty będą publikowane w postaci artykułów w „Polskiej Sztuce Ludowej”. W 1984 r. oddano do druku książkę. Zakończony też zostanie *Słownik* zawierający 200 obszernych biogramów malarzy i rzeźbiarzy z wykazem wystaw, bibliografią, podaniem muzeów, w których znajdują się ich prace, ilustrowany zdjęciami twórców oraz ich prac. W pracy silnie podkreślono aspekt psychologiczny (badania ankietowe, wywiady, testy);

4. Inspiracje ludowe w sztuce polskiej XIX i XX w. (A. Jackowski). Praca została rozpoczęta w 1980 r. Oddanie publikacji do druku przewidziane jest na 1985 r.;

5. Zabawka, kukiełka, figurka magiczna. O lalce w kulturze ludowej (Ewa Korulska). Praca została rozpoczęta w 1982 r. Przewidziana jest publikacja niektórych zagadnień na łamach „Polskiej Sztuki Ludowej”. Zakończenie całości — 1984 r.

IV. Zespół Antropologii Kultury (mgr Zbigniew Benedyktowicz, dr hab. Ludwik Stomma). Zespół prowadzi badania nad kulturą współczesną (film, literatura, folklor w aspekcie współczesnej mitologii, kreowanej przez film, TV, środki masowego przekazu, zakorzenienie tej mitologii w tradycji, w strukturach mitologicznych „długiego trwania”). Prowadzone są również prace nad *Słownikiem antropologii kultury* (poszczególne hasła ogłaszane są w „Polskiej Sztuce Ludowej”) oraz prace z zakresu teorii kultury (magia, religia, myślenie symboliczno-magiczne, analiza strukturalno-fenomenologiczna zjawisk kultury). Analizuje się ponadto film jako tekst kultury zwracając uwagę na przestrzenie pamięci (dom, hotel, akademik, bezdomność, wygnanie na przy-

kładzie filmu polskiego) oraz symbole związane z pamięcią i jej zakorzenieniem w przestrzeni (Z. Benedyktowicz), ponadto — na mit przotaczka Fou de Dieux i kłownów (L. Stomma). Odrębne zagadnienie stanowią zjawiska izolacji świadomościowej. L. Stomma przygotowuje pracę *Antropologia kultury wsi polskiej XIX w.*, kontynuując jednocześnie badania nad tymi zjawiskami w międzynarodowym zespole badawczym przy Centre Internationale des Recherches Sociales w Paryżu (planowane są m.in. badania na Polinezji). Z. Benedyktowicz przygotowuje pracę doktorską na temat kategorii „swój” — „obcy”. W ramach tego zagadnienia prowadzone będą badania nad zjawiskami identyfikacji grupowej, odkrywaniem własnej tożsamości — mit *outsidera*, grupy młodzieżowe *Punk* i in. we współczesnej kulturze (literatura, film, ruchy młodzieżowe i artystyczne);

V. „Polska Sztuka Ludowa” (red. A. Jackowski). Zadaniem pisma jest zarówno publikowanie prac własnych pracowników Instytutu, jak też inspirowanie i publikowanie prac powstałych w innych ośrodkach naukowych. Zakres tematyczny pisma obejmuje zarówno problematykę kultury artystycznej ludu, jak też i jej determinanty. Staramy się penetrować obszary pograniczne między sztuką profesjonalną a ludową (twórcy naiwni, amatorzy), a także podejmować zagadnienia z zakresu teorii i metodologii. Zamierzamy kontynuować konferencje i dyskusje redakcyjne poświęcone poszczególnym zagadnieniom. Będziemy nadal publikowali materiały *Słownika pojęć współczesnej etnologii*, m.in. dotyczące problematyki badań nad sztuką (hasła: ikonologia, Gombrich, Kübler, Piwocki).

Opracował: Aleksander Jackowski

Do druku przygotowała: Iwona Kabzińska-Stawarz